

ARB 180/ARB 181 lohkanmearri – pensum

Lohkanmearri lea sullii 1200 juhkkon goabbát Arb180 ja Arb181/Pensum tilsammen, fordelt på Arb180 og Arb181, er ca. 1200 sider

ARB180 - Árbevirolaš máhtu teorehtalaš lahkoneamit ja metodat movt dokumentere ja gaskkusta árbevirolaš máhtu/Teoretisk tilnærming til tradisjonell kunnskap og metoder for dokumentering og formidling av tradisjonell kunnskap, 15 sp/oc

Lohkanmearri lea gitta 600 siidui, muhto mii sáhtta rievdaduvvot ovttasráđiid studeanttaiguin. Lohkanmearis leat girjjálašvuolta, logaldallamat ja eará oahppanmateriála. Studeanttat válljejit dán listtus, ja lassin sáhttet válljet lohkanmeari mii gusto sin eksámena. Eksámenii sáhtta studeanta ieš válljet lohkanmeari.

Pensum er inntil 600 sider, men kan endres i samråd med studentene. Pensumstoffet kan bestå av litteratur, forelesninger og annet studiemateriell. Studentene velger innenfor denne lista, og i tillegg kan de velge pensum som er relevant for egen eksamen.

- Berkes, Fikret (2012). *Sacred Ecology*, Third edition, Routledge Taylor & Francis, New York. Kap 1-4 + 9-11 (281 s.)
- Berkes, F. (2005). Traditional Ecological Knowledge, i *Encyclopedia of Religion and Nature* (B.R. Taylor, ed.) Thoemmes Continuum, London and New York (7 s.)
- Burgess, P. 1999: Traditional knowledge. A report prepared for the Arctic Council Indigenous Peoples' Secretariat, Copenhagen 1-35 (34 s)
- Eira, I. M. G., Oskal, A., Hanssen-Bauer, I., & Mathiesen, S. D. (2018). Snow cover and the loss of traditional indigenous knowledge. *Nature Climate Change*, 8(11), 928. (4 s.)
- Eira, I. M. G., Sara, M. N., Svarstad, H., & Mathiesen, S. D. (2016). Å se som en stat eller som en samisk reiner: to forståelser av bærekraftig reindrift. Benjaminsen et al. (red.) *Samisk reindrift, norske myter*. Fagbokforlaget, Bergen, Norway, 27-48 (21 s.)
- Eira, Inger Marie Gaup 2012: Muohttaga jávohis giella. Sámi árbevirolaš máhttu muohttaga birra dálkkádatrievdanáiggis/The Silent Language of Snow. Sámi traditional knowledge of snow in a time of climate change. Čálus grádii/A dissertation for the degree of Philosophiae Doctor. Ss. 22-25 ja 35-39 og 44-48, Tromssa universitehta (7 sider)
- Eira, Ravdna Biret Marja 2012: Using Traditional Knowledge in Unpredictable Critical Events in Reindeer Husbandry. The case of Sámi reindeer husbandry in Western Finnmark, Norway and Nenets reindeer husbandry on Yamal peninsula, Yamal-Nenets AO, Russia, Master oppgave, Universitetet i Tromsø. S. 13-18 (6 sider)
- Gaup, K. E. (2008). Ehtalaš jurddašeamit, čuolmmat ja hástalusat dutkanfáttáid válljemis ja fealtabargguid oktavuodas (Sámis) S. 87-93/Ethical challenges in selecting research subjects with regard to fieldwork in Sápmi. *Sáme-ja álgoálbmotdutkanma etihkka*, 94-101. (7 s.)

- Gaski, Harald (2003). Álbmotviisodat ja árbedieđut i Árvvut –Árvo – Vierhtie –Samiske verdier, Edel Hætta Eriksen (red.), Davvi Girji OS, s. 33-40 (7 s.)
- Guttorm, Gunvor, 2009: Árbediehtu (Sami traditional knowledge) – as a concept and in practice/Guttorm, Gunvor. [2009]. Árbediehtu – som begrep og i praksis. Arbetsnotat april 2009. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla. [Unpublished project paper].
- Haruyama, Takako (2004). Nature of traditional knowledge Loss: A Quantitative Approach, s. 147-155 (9 sider)
- Helander, Kaisa Rautio (1991). Sámegeiel báikenamaid struktuvra ja deháleamos čoagginrávvagat i Sámi Kulturmuittut – Samiske kulturminner, Hans Ragnar Mathisen (red.), Romssa Sámi searvi, Keivselie forlag. S. 72-93 (21 sider)
- Henriksen, J. B. (2011). Árbediehtu: Some legal reflections. *Working with traditional knowledge: communities, institutions, information systems, law and ethics. Diedut*, 1(11), 77-97.
- Hætta, A. K. (2010). *Secret knowledge: the management and transformation of traditional healing knowledge in the Marka Sámi villages* (Master's thesis, Universitetet i Tromsø). S. 16-22, 23-26 (9 s.)
- Johnsen, K., Mathiesen, S., & Eira, I. M. (2017). Sámi reindeer governance in Norway as competing knowledge systems: a participatory study. *Ecology and Society*, 22(4). (13 s.)
- Joks, S. (2016). " Laksen trenger ro". Tilnærming til tradisjonelle kunnskaper gjennom praksiser, begreper og fortellinger fra Sirbmá-området. S. 1-10, 19-27 (18 s.)
- Maurstad, Anita (2001) Hvem eier kunnskapen om fisket? i Naturressurser og miljøverdier i samiske områder: forvaltningsutfordringer, Diedut 2/2001, Sámi instituhtta. S. 29-43 (15 sider)
- Meløe, J. (1988). The Two Landscapes of Northern Norway in Inquiry: an interdisciplinary Journal of Philosophy, volume 31., issue 3, pp. 387-401. (14 sider)
- Nakashima, D., Krupnik, I., & Rubis, J. T. (Eds.). (2018). *Indigenous Knowledge for Climate Change Assessment and Adaptation*. Introduction. Cambridge University Press. (13 s.)
- Nakashima, D., & Roué, M. (2002). Indigenous knowledge, peoples and sustainable practice. *Encyclopedia of global environmental change*, 5, 314-324. (10 s.)
- Nordin- Jonsson, Åsa (2011). Ethical guidelines for the documentation of árbediehtu, Sami traditional knowledge i Porsanger et al (ed.) Working with Traditional Knowledge: Communities, Institutions, Information Systems, Law and Ethics, DIEĐUT 1/2011, Sámi allaskuvla. S. 97-122 (25 sider)
- Nordin-Jonsson, Åsa (2010). Árbediehtu – samiskt kulturav och traditionell kunskap, Sametinget, Kiruna, Centrum för biologisk mångfald, Uppsala. S. 14-71 (57 sider)
- Pedersen Steinar 2011: Tradisjonell kunnskap og laks. Noen momenter. (58 sider) <https://tema.miljodirektoratet.no/old/dirnat/multimedia/52580/Steinar-Pedersen---Tradisjonell-kunnskap-og-laks.-Noen-momenter---sakkyndig-rapport---ENDELIG.pdf>
- Porsanger, J., Guttorm, G., 2011: "Árbediehtu-fágasuorggi huksen" i Porsanger et al (ed.) Working with Traditional Knowledge: Communities, Institutions, Information Systems, Law and Ethics, DIEĐUT 1/2011, Sámi allaskuvla. S. 35-38. (3 s.)
- Sara, M. N. (2003). Árbevirolaš sámi diedut ja máhtut sámi vuodđoskuvllas in Vuokko Hirvonen. *Sámi skuvla plánain ja praktihkas. Mo dustet O97S hástalusaid? Reformma 97 evalueren*, 121-138/ på norsk: Tradisjonell samisk kunnskap i grunnskolen. (Red. V. Hirvonen) *Samisk skole I plan og praksis. Hvordan møte utfordringer i O97S? Evaluering av Reform 97.* ČálliidLágádus Karasjok.
- Sara, Mikkel Nils (2003) Boazosápmelaččaid vuodđoárvvut. Muhtun váldočujuhusat, Árvvut, Árvo, Vierhtie, Samiske verdier, Edel Hætta Eriksen (doaim.), s. 93–97. Kárášjohka: Davvi Girji. / Sara, På norsk Mikkel Nils (2003) reindriftssamiske verdier.Noen hovedsaklige påtekninger, Árvvut, Árvo, Vierhtie, Samiske verdier, Edel Hætta Eriksen (doaim.), s. 245-249. Kárášjohka: Davvi Girji.

- Turi, Johan Mathis, 2009: EALÁT – a model for local competence building in the North” i Oskal, A., Turi, J.M., Mathiesen, S.D., Burgess, P., (eds.): EALÁT reindeer herders’ voice: Reindeer herding, traditional knowledge and adaptation to climate change and loss of grazing land. Report 2:2009. International Centre for Reindeer Husbandry. Fagtrykk idé as, Alta. S. 9-13 (5 sider)
- Utsi, Per Mikael. 2007. Traditionell kunnskap och sedvänjor inom den samiska kulturen – relaterat till bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald. Kiruna: Sametinget. S. 19-29, 65-73, 83-96, 105-129 (47 s.)
- Wipo 2012. *The World Intellectual Property Organization Traditional Knowledge Documentation Toolkit*. http://www.wipo.int/export/sites/www/tk/en/resources/pdf/tk_toolkit_draft.pdf

ARB181 – Árbevirolaš máhttu vuodđun resurssaid hálddašeamis /Tradisjonell kunnskap som grunnlag for forvaltning av ressurser i nordområdene, 15 sp/oč

Lohkanmearri lea gitta 600 siidui, muhto mii sáhtta rievdaduvvot ovttasráđiid studeanttaiguin. Lohkanmearis leat girjjálašvuohta, logaldallamat ja eará oahppanmateriála. Studeanttat válljejit dán listtus, ja lassín sáhttet válljet lohkanmeari mii gusto sin eksámena. Eksámenii sáhtta studeanta ieš válljet lohkanmeari.

Pensum er inntil 600 sider, men kan endres i samråd med studentene. Pensumstoffet kan bestå av litteratur, forelesninger og annet studiemateriell. Studentene velger innenfor denne lista, og i tillegg kan de velge pensum som er relevant for egen eksamen.

- Andersen, Svanhild 2001: “Fjordfiske, forvaltning og legitimitet” i *Naturressurser og miljøverdier i samiske områder: forvaltningsutfordringer*, *Diedut 2/2001*, Sámi instituhtta. S. 44-58 (15 sider)
- Andersen, Svanhild 2002: “Innledning” i *Samiske landskap og Agenda 21: Kultur, næring, miljøvern og demokrati*, *Diedut 1/2002*, Sámi instituhtta. S 5-22 (18 sider)
- Andreassen, Lars 2002: “Ka galt har vi gjort når det må vernes? Dilemmaer ved etablering av nasjonalpark i lulesamisk område” i *Samiske landskap og Agenda 21: Kultur, næring, miljøvern og demokrati*, *Diedut 1/2002*, Sámi instituhtta. S115-127 (13 sider)
- Berkes, Fikret (2012). *Sacred Ecology*, Third edition, Routledge Taylor & Francis, New York. Kap 5-8 (30 s.)
- Berkes, Fikret; Davidson-Hunt, Iain J., (2006). Biodiversity, traditional management systems, and cultural landscapes: examples from the boreal forest of Canada in *Cultural Diversity and Biodiversity*, *International Social Science Journal* 187, March 2006, Blackwell publishing & UNESCO. S. 35-47 (12 sider)
- Degteva, A and Nellemann, C (2013). *Nenets migration in the landscape: impacts of industrial development in Yamal peninsula, Russia*. *Pastoralism: Research, Policy and Practice* 2013, 3:15 <https://pastoralismjournal.springeropen.com/articles/10.1186/2041-7136-3-15> (Engelsk 21 s.)
- Eypórssón, E., and A. E. Thuestad. (2015). Incorporating Traditional Knowledge in Environmental Impact Assessment How Can It Be Done? *Arctic Review on Law and Politics* 6(2):132–150. (Engelsk 19 s.)

- Fenge, Terry and Funston Bernard W. 2009: Arctic Governance: traditional knowledge of Arctic Indigenous Peoples from an International policy Perspective. (28 sider)
- IPBES (2018). Dialogue on Arctic Indigenous Knowledge. Workshop rapport.
- Mackenzie Valley Environmental Impact Review Board (2005). Guidelines for incorporating traditional knowledge in Environmental Impact Assessment. Online: http://www.reviewboard.ca/upload/ref_library/1247177561_MVReviewBoard_Traditional_Knowledge_Guidelines.pdf (Engelsk 42 s.)
- Magga, O. H. et al. (2011). *Reindeer herding, traditional knowledge and adaptation to climate change and loss of grazing land*. Report, International Centre for Reindeer Husbandry, Guovdageidnu. Online: <https://reindeerherding.org/documents/category/17-ealat> (Engelsk 76 s.)
- Mathiesen, S., Bongo, M., Burgess, P., Corell, R., Degteva, A., Eira, I., . . . Vikhamar-Schuler, D. (2018). Indigenous Reindeer Herding and Adaptation to New Hazards in the Arctic. In D. Nakashima, I. Krupnik, & J. Rubis (Eds.), *Indigenous Knowledge for Climate Change Assessment and Adaptation* (pp. 198-213). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781316481066.015
- Miljøverndepartementet. 2011. Naturmangfoldloven og plan- og bygningsloven - krav til saksbehandling, dokumentasjon og vurderinger i plansaker og andre enkeltsaker. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/MD/2011/vedlegg/brev/brev_naturmangfoldloven_plan.pdf
- Miljøverndepartementet. 2012. Veileder. Naturmangfoldloven kapittel II. Almennelige bestemmelser om bærekraftig bruk – en praktisk innføring. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/ny-veileder-til-naturmangfoldloven-kapit/id670569/>
- Pedersen Steinar (2011). Tradisjonell kunnskap og laks. Noen momenter. (58 sider) <https://tema.miljodirektoratet.no/old/dirnat/multimedia/52580/Steinar-Pedersen---Tradisjonell-kunnskap-og-laks.-Noen-momenter---sakkyndig-rapport--ENDELIG.pdf>
- Posey D.A., 2001: "Biological and Cultural Diversity: The Inextricable, Linked by Language and Politics." In *On Biocultural Diversity: Linking Language, Knowledge, and the Environment*, ed. by L. Maffi. Washington, DC: Smithsonian Institution Press.
- Sara, M. N. (2009). Siida and Traditional Sámi Reindeer Herding Knowledge. *The Northern Review*, 30, 153–178. (Engelsk 26 s.)
- Tunón, Håkan (red.) 2011: Reflektioner om en svensk tillämpning av Akwé: kon-riktlinjerna, CBM:s skriftserie 54, NAPTEK traditionell kunnskap och biologisk mångfald, CBM Centrum för biologisk mångfald, (106 sider)
- Turi, E. I. & Eira, I. M. G. (2016). Bruk av tradisjonell kunnskap i miljø og areal forvaltning i Norge. Rapport. Sámediggi.
- Turi, E.I. and Keskitalo, E.C.H. (2014). Governing reindeer husbandry in western Finnmark: barriers for using traditional knowledge in local-level policy implementation. *Polar Geography* 37(3): 234-251.
- Vars, L. S. 2007. Manin galggašii ja mainna lágiin sáhtášii gáhttet sámiid árbevirolaš máhtu? *Árbevirolaš máhttu ja dahkkivuoigatvuotta*. J. T. Solbakk (doaim.). Kárašjohka: ČálliidLágádus. 122-167.

RESURSSASIIDDUT – RESSURS-SIDER

Láгат, konvenšuvnnat ja eará
CBD. 2004. CBD GUIDELINES Akwé: Kon Guidelines. http://www.cbd.int/doc/publications/akwe-brochure-en.pdf
CBD. 2011. Target 18 - Technical Rationale extended (provided in document COP/10/INF/12/Rev.1). http://www.cbd.int/sp/targets/rationale/target-18/
CBD. The Nagoya Protocol on Access and Benefit-sharing. http://www.cbd.int/abs/
Convention on Biological Diversity (CBD): http://www.cbd.int/traditional/intro.shtml
Free, prior and informed consent http://www.fao.org/3/a-i6190e.pdf
http://reviewboard.ca/file/618/download?token=70Zz2Cx4
Hva er tradisjonell kunnskap? http://blogs.ubc.ca/traditionalknowledgetechnology/revaluation-of-indigenouscultures/what-is-indigenous-traditional-knowledge
Lover og konvensjoner /láгат ja konvenšuvnnat og annet Naturmangfoldloven: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-100
NOU 2004:28 Lov om bevaring av natur, landskap og biologisk mangfold. Ot.prp.nr.52 (2008-2009) Om lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)
Unesco. 1997. Best Practices On Indigenous Knowledge. http://digital-library.unesco.org/shs/most/gsd/cgi-bin/library?e=d-000-00---0most--00-0-0--0prompt-10---4-----0-1l-1-en-50---20-about---00031-001-1-OutfZz-8-00&a=d&c=most&cl=CL5.1&d=HASHb6cd5ad5554399842e9b43
Veiledning om konsekvensutredning https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/plan--og-bygningsloven/plan/ku/veiledning-om-konsekvensutredninger/id2437717/
WIPO: http://www.wipo.int/tk/en/tk/
World Intellectual Property Organization (WIPO) (2012). The WIPO Traditional Knowledge Documentation Toolkit. Consultation Draft November 2012. (English 50 p.) Online: http://www.wipo.int/export/sites/www/tk/en/resources/pdf/tk_toolkit_draft.pdf
Protection of Traditional Cultural Expressions and Traditional Knowledge – Gap Analyses. https://www.wipo.int/tk/en/igc/gap-analyses.html
Icc 2016. PROTECTING TRADITIONAL KNOWLEDGE https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2016/09/450-1104_ICC_paper_on_Protecting_Traditional_Knowledge.pdf
Unesco_ Local and Indigenous Knowledge Systems. http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/priority-areas/links/

Fáttát, ovdamearkkat – Caser eksempler
Andersen, Svanhild og Persen, Sigvald (red.) 2011: “Den gang var det jo rikelig med fisk: Lokal kunnskap fra Porsanger og andre fjorder. Artikler med utgangspunkt i Fávllis-nettverket. Mearrasámi diehtoguovddáš, Billávuotna
Birkely, Hartvig 2007: Njurjot ja daid bivdin dološ Sámi mearragáttiin. Mearrasámi diehtoguovddáš, Billávuotna
Bjørklund, Ivar og Eytórsson, Einar 2010: Fiske, fangst og tradisjonell kunnskap i indre Varanger. Innsamlet av Johan Albert Kalstad 1993-1995. Tromsø museums skrifter XXXII.
Bongo, Mikkel P. A 1985: Mus ledje bálgat, s. 39-42. Jårgaleaddji AS. (4 sider)
Eira Murud, Marit M. 2012: Jahki Sámis: Luondduolbmo birgen. Čálliid lágáhus, Deatnu
Eira, Inger Marie Gaup 2012: Muohttaga jávohis giella. Sámi árbevirolaš máhttu muohttaga birra dálkkádatrivednanáiggis/The Silent Language of Snow. Sámi traditional knowledge of snow in a

time of climate change. Čálus grádii/A dissertation for the degree of Philosophiae Doctor. Ss. 54-79, Tromssa universitehta
Hætta, Johan Mathis K. 2011: Dálon: Livet til en småbruker i Kautokeino på 1920-40 tallet/ Dálona eallin Guovdageainnus 1920-40 áiggi. Davvi Girji.
Isak Saba Guovddáš 2009: Várjavuonna: Meara ávkkástallan.
Nesheim, Asbjørn 1947: "Lappisk fiske og fisaketerminologi" i Laponica, Knut Bergsland et.al Studia Septentrionalia III, Oslo. S. 69-96 (27 sider)
Nilsen, Jon Egil, Hildonen-Nilsen, Valerius (red.) 2012: Vi levde som himmelsens fulger. Sjøsamisk tun, Smørfjord.
Porsanger, Sverre 2011: Deanusilba: luossasániid čoakkáldat. Deanu giellagáddi, Deatnu
Sara, Nils Mathisen, 2002: Movt áigi lea rievdan, Davvi Girji OS.
Solbakk, Aage 2007: Čáhcegáttesámiid kultuvra/ Den elvesamiske kulturen. Várjjat Sámi musea Čállosat/ Varanger Samiske Museums Skrifter. Čálliid Lágádus, Deatnu.
Thomassen, Ole 1999: "Lappenes forhold", Sámi giellaguovddáš – Samisk Språksenter, Gáivuona suohkan – Kåfjord kommune. S. 60-100 (40 sider)